

bringing neighbours closer

LATVIJA – LIETUVA
BENDRADARBIAVIMO PER SIENĖS PROGRAMA
Pagal Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programą
2007 - 2013

Projektas 5L „Mokymosi vis gyvenim paj gumo stiprinimas pasienio regione“
Projekto nr. LLII-102

**Mokymosi vis gyvenim politin s rekomendacijos
Lietuvoje**

TURINYS

vadas	3
Mokymosi vis gyvenim situacijos apžvalga	5
Mokymosi vis gyvenim rinka Lietuvoje	5
Mokymosi vis gyvenim situacijos Lietuvoje apžvalga	7
Pasi los-poreikio analiz s išvados	9
Rekomendacijos mokymosi vis gyvenim sistemos pl trai	10
Išvados ir pasi lymai	16
Naudota literat ra ir šaltiniai	17
Santrauka	18

VADAS

Mokymosi vis gyvenim (MVG) id ja nuosekliai prad ta pl toti jau XX a. antrojoje pus je. Tuo metu keliami prioritetai buvo siekio reformuoti vairi šali švietimo sistemas akcentavimas. Pastar j met dokumentuose teigiama, jog tik integravus visa, kas buvo svarbu tam tikru laikotarpiu, sistem , gali b ti sukuriamos s lygos mokymosi vis gyvenim gyvendinimui konkre iame kontekste.

Istorin mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinimo analiz ¹ atskleidžia tris skirtingus poži rius mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinim . Pirmajame etape šios id jos skleid j intencijos buvo nukreiptos visuomen . Mokymosi vis gyvenim id ja, paremta humanistiniais principais, tur jo skatinti geresn s visuomen s bei kokybiškesnio gyvenimo k rim bei leisti žmon ms geriau prisitaikyti prie poky i bei juos valdyti². Antrasis mokymosi vis gyvenim id jos raidos etapas buvo orientuotas rink , sumažinant valstyb s vaidmen bei visiškai ignoruojant pilietin visuomen . Toki tarptautini veik j kaip OECD bei ES egzistavimas bei ekonominiai siekiai paskatino mokymosi vis gyvenim id j paversti politiniu tikslu. Pasikeit ir terminologija – nuolatin švietim papild mokymasis vis gyvenim , kuris reišk , jog institucijos turi b ti pritaikytos prie individo poreiki , o ne atvirkš iai. Tre iasis poži ris susiformavo *Mokymosi vis gyvenim memorandumo* (2000 m.) rengimo periodu. Tuomet buvo vardinti keturi pagrindiniai mokymosi vis gyvenim tikslai: aktyvus pilietiškumas, socialin integracija, sidarbinimas, asmenin pilnatv . Taip buvo išreikštas balanso tarp visuomen s, rinkos bei individo poreiki siekis.

Kaip teigia autor s Linkaityt G. M. ir Žilinskait L., mokymosi vis gyvenim id j tur tume vertinti kaip dvej paradigm kombinacij , kurioje privalo susiderinti švietimas, kaip dirbtinis procesas, kurio metu kuriamos mokymosi galimyb s, ir mokymasis, kaip nat ralus procesas, kuris gyvendinamas pasinaudojus jau sukurtomis galimyb mis. Vienas iš pagrindini mokymosi vis gyvenim tiksl yra sudaryti individui tokias s lygas, jog mokydamasis jis gal t integruotis j supan i kintan i aplink ³.

Mokymosi vis gyvenim apibr žimas. Mokymasis vis gyvenim yra dažnai apib dinamas kaip naudojimasis tiek formaliomis, tiek neformaliomis mokymosi galimyb mis per vis asmens gyvenim , siekiant pl toti ir puoselti nenutr kstam žini bei g dži bagaž reikaling profesiniam bei asmeniniam pasitenkinimui⁴. Šis terminas dažnai vartojamas kaip kit švietimo koncepcij konotacija, toki kaip *Suaugusi j švietimas, Mokymai, T stinis mokymasis, Nuolatinis mokymasis*, ir kt. termin , susijusi su mokymosi už formaliosios švietimo sistemos rib apraiškomis.

Mokymosi vis gyvenim apib dinimas. Mokymosi vis gyvenim koncepcija apr pia plat švietimo bei mokymo klausim spektr bei yra skirta daugeliui skirting auditorij . Tarptautin

---

¹ Linkaityt G. M., Žilinskait L. *Mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinimo perspektyva Lietuvoje* // Pedagogika, Nr.89, 2008.

² Field J. *Lifelong Education* // International Journal of Lifelong Education. Nr. 20 (1), 2001, p. 3-15.

³ Linkaityt G. M., Žilinskait L. *Mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinimo perspektyva Lietuvoje* // Pedagogika, Nr.89, 2008

⁴ Paimta iš *Harper Collins* el. žodyno (Socialini moksl /švietimo sritis) paimta iš <http://www.collinslanguage.com/free-online-thesaurus.aspx>

mokslin literatūra⁵, nagrinėjanti mokymosi vis gyvenime išskiria keturis pagrindinius bruožus, kurie atskiria mokymosi vis gyvenime koncepciją nuo tradicinio švietimo bei mokymosi būdą.

Neformalusis mokymasis. Pagal savo pobūdį, mokymasis vis gyvenime apima tiek formalų, tiek neformalų (informalų) švietimo ir mokymosi galimybių spektrą. Formalus mokymasis pasižymi hierarchine struktūra ir prasideda jau priešmokykliniu lavinimu bei kyla iki universitetinio lygmens. Taip pat jį dar prisideda įvairios mokomosios programos, įvairūs kursai, organizuojami darbovietose, siekiant techninio ir profesinio tobulinimo. Neformalusis mokymasis, savo ruožtu, yra vis gyvenime trunkantis procesas, kuriuo asmuo įgyja įvairius požymius, vertybes, įgūdžius bei žinias iš kasdieninio patirties bei jos supančios aplinkos, pvz. šeimos, kaimynų, darbo, laisvalaikio, turgaus, bibliotekų, žiniasklaidos ir panašiai⁶.

Savaiminis mokymasis/savišvietimas – apsisprendimas mokytis. Antroji mokymosi vis gyvenime savybė yra (savaiminis) asmens motyvacija mokytis. Šiuo atveju pabrėžiama ne mokymosi būdai ar forma, bet asmens atsakomybė už jo paties mokymąsi, t.y. asmeninės savybės, lemiančios jo pasiryžimą mokytis. Pripažįstama, jog ekonominė nauda nėra vienintelis motyvas, lemiantis individualų apsisprendimą bei motyvaciją mokytis. Daugelis susiduria su plačiu motyvacijos barjerų spektru, kuris juos sulauko nuo apsisprendimo mokytis. Be ekonominių barjerų, kurie gali būti veikiami finansine parama, dar egzistuoja įvairūs socialiniai bei asmeniniai faktoriai, darančiai taką individo pasirinkimui mokytis. Todėl mokymosi vis gyvenime politika labiau propaguoja individo apsisprendimą mokytis dėl paties dalyvavimo mokymosi procese, nei dėl specifinių tikslų pasiekimo (pvz. sidarbinimo)⁷.

Savaiminis mokymasis/savišvietimas – lėšų skyrimas savo mokymuisi. Šiuo apibūdinimu taip pat yra papildomas mokymosi vis gyvenime suvokimas. Lėšų skyrimas savo mokymuisi yra glaudžiai susijęs su anksčiau minėtu apsisprendimu mokytis. Mokymosi vis gyvenime koncepcijos gyvendinimas, pripažįstant švietimo bei mokymosi subsidijavimą, iškelia individuali atsakomybė už nuolatinio mokymosi finansavimą, priimant minimali valstybinę paramą. Mokymosi vis gyvenime atstovams turėtų būti prisiimti atsakomybė už savišvietimą, investuodamas į savo laiką, pinigus bei pastangas⁸.

Visuotinis dalyvavimas. Ketvirtasis mokymosi vis gyvenime koncepcijos bruožas nusako visuotinio dalyvavimo stiprinimą švietimo ir mokymosi plotmėje. Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacija (EBPO) apibūdindama „Mokymosi vis gyvenime visiems“ pabrėžė, jog visuotinis dalyvavimas yra reikalingas, susiduriant su ekonominėmis XXI a. problemomis. Visuotinio dalyvavimo koncepcija apima tiek neformalų, tiek formalų mokymąsi, siekiant suderinti socialinį, ekonominį bei asmeninį sritis. Staigiai ekonominei bei socialinei pokyčių laikotarpiu, visuotinis dalyvavimas padeda pasiekti socialinę sanglaudą⁹.

---

⁵ Watson L. *Lifelong Learning in Australia*. Canberra, Department of Education, Science and Training, 2003, <<http://www.dest.gov.au/NR/rdonlyres/DBF92E32-99DA-4253-9C81>

⁶ Marcia Conner. *Introducing Informal Learning*. Marcia Conner, 2009, paimta iš <http://marciaconner.com/intros/informal.html>

⁷ Watson, L. *Lifelong Learning in Australia*. Canberra, Department of Education, Science and Training,

⁸ West R. *Learning for life. Final report Review of Higher Education Financing and Policy*. Canberra, AGPS, 1998.

⁹ Delors, J. *Learning: The treasure within Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. UNESCO, 1996.

MOKYMOŠI VIS GYVENIM SITUACIJOS APŽVALGA

MOKYMOŠI VIS GYVENIM RINKA LIETUVOJE

Nedarbo lygis 15-24m. amžiaus jaunimo tarpe sudaro didel dal , taigi jie yra potencialas mokytis vis gyvenim , gyjant profesij ar keliant kvalifikacij .

	2009	2010	
T kstan iais Gyventojai met pradžioje	3349,9	3329,0	Thousand Total population as of January 1
Darbo j ga	1640,9	1634,8	Labour force
Užimti gyventojai	1415,9	1343,7	Employed
Bedarbiai	225,1	291,0	Unemployed
Procentai			Percent
Jaunimo(15-24m. amžiaus asmen) nedarbo lygis	60,1	57,8	Youth (aged 15-24) unemployed rate

1.1.Gyventoj ekonominis aktyvumas/Economic activity of the population

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/Darnus_vystymasis_2011_1.pdf

Kaip matyti iš lentel je pateikt statistini duomen beveik visi 15-19m. asmenys mokosi. Ta iau besimokan i j 20-24m. amžiaus asmen dalis yra nedidel . Beveik pus tokio amžiaus jaunimo turi ne didesn nei vidurin išsilavinim , tod l jie yra potencialas mokymuisi vis gyvenim .

	2009	2010	
15–19 met amžiaus asmen mokymosi apr pties lygis (15–19 met amžiaus besimokan i j skai ius, palyginti su bendru 15–19 met amžiaus asmen skai iumi), %	92,9	94,6	<i>Participation rate of persons aged 15–19 in education (the number of studying persons aged 15–19 compared to the total number of youth of the given age), %</i>
20–24 met amžiaus asmen mokymosi apr pties lygis (20–24 met amžiaus besimokan i j skai ius, palyginti su bendru 20–24 met amžiaus asmen skai iumi), %	48,1	49,0	<i>Participation rate of persons aged 20–24 in education (the number of studying persons aged 20–24 compared to the total number of youth of the given age), %</i>

1.2. Švietimas/Education

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Pažvelgus į stojusių ir baigusių kolegijas bei universitetus statistinius duomenis matyti, kad nemaža dalis stojusių taip ir nebaigia studijų. Tai jie sudaro nekvalifikuotą ir neišsilavinusią gyventojų dalį, kuriai turėtų būti aktualus mokymasis vis gyvenimą.

	2009	2010	
Priimta studentų kolegijas	17,0	16,0	<i>Students admitted to colleges</i>
Baigusių kolegijas ir giję profesinio bakalauro laipsnį	12,2	12,7	<i>Number of college graduates</i>
Priimta studentų universitetus	40,7	33,4	<i>Students admitted to universities</i>
Baigusių universitetus ir giję			<i>Number of university graduates with a</i>
Bakalauro laipsnį	21,6	21,1	<i>Bachelor's degree</i>
Magistro laipsnį	9,6	9,8	<i>Master's degree</i>
Daktaro mokslo ar meno licenciate laipsnį	0,3	0,4	<i>Doctor's degree</i>
Profesinį kvalifikaciją	0,9	1,0	<i>Professional qualification</i>

1.3. Studentų, stojusių aukštąsias mokyklas ir jas baigusių, skaičius / *Students admitted to schools of higher education and graduates*

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Namų turinčių kompiuterį ir naudojančių internetą rodikliai parodo, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų naudojami informacinėmis technologijomis ir nuotolinis mokymas jiems yra prieinamas.

	2009	2010	2011	
Namų turinčių kompiuterį, %*	52,2	53,8	55,8	<i>Households having a personal computer, %</i>
Namų naudojančių internetą namie, %*	54,7	54,9	55,8	<i>Households having Internet access at home, %</i>

1.4. Informacinės visuomenės kėlimas / *Development of information society*

* - Tyrimo laikotarpis – pirmasis metų ketvirtis.

* - *The reference period – the first quarter of the year*

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Kaip matyti iš statistikos departamento pateikt duomen didžiausi paklaus turi kursai, kurie yra organizuojami universitetuose ir nebaigusiųjų dalis yra nendidel . Tai parodo, kad kursai yra aktualūs.

Per mokslo metus/during the academic year	Profesinis mokyklos/vacational school	Kolegijos/Colleges	Universitetai/Universities	Iš viso/ Total
Kursų klausytojų skaičius/Number of students				
2008-2009	12218	12248	26895	51361
Baigusiųjų skaičius				
2008 - 2009	12590	11097	26452	50139

1.5. Kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo kursai mokyklose/Adult education in schools Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Daugiausia l š yra skiriama aukštojo mokslo studijoms, po j seka neformalusis vaik ir suaugusiųjų švietimas, kasmet gaunantis vis didesnes l šas. Priešingai nei aukštasis mokslas, kurio finansavimas kasmet yra mažinamas. Profesiniam mokymuisi finansavimas taip apt didinamas.

	2008	2009	
Valstybės ir savivaldybių biudžet išlaidos iš viso, mln. Lt.	6277,5	6221,7	<i>Total expenditure, LTL mill.</i>
Profesinis mokymas	313,7	327,1	<i>Vocational education</i>
Aukštojo mokslo studijos	1259,0	1189,5	<i>Tertiary education</i>
Neformalusis vaik ir suaugusiųjų švietimas	407,9	440,9	<i>Non-formal education</i>
Moksliniai tyrimai ir pl tra švietimo srityje	259,6	223,3	<i>Research and development activity**</i>

1.6. Valstybės ir savivaldybių biudžet išlaidos formaliajam ir neformaliajam švietimui*/State and municipal budget expenditure on formal and non-formal education*

* Valstybės ir savivaldybių biudžet išlaidos formaliajam ir neformaliajam švietimui apskaičiuotos remiantis Finans ministerijos duomenimis (Lietuvos Respublikos Nacionalinio biudžeto vykdymo apyskaitos, Valstybės funkcija „Švietimas“).

** Valstybės išlaidos mokslini tyrim instituto vykdomiems moksliniams tyrimams ir pl tra švietimo srityje, iki 2007 m. priskirtos Valstybės funkcijai „Bendros valstybės paslaugos“, nuo 2008 m. priskiriamos Valstybės funkcijai „Švietimas“.

* State and municipal budget expenditure on formal and non-formal education were calculated based on the data of the Ministry of Finance (Account on the Execution of the State Budget of the Republic of Lithuania, State function Education).

** From 2008, public expenditure on research and development carried out by scientific research institutes in the field of education, before 2007 classified under the State function “General public services”, is classified under the State function “Education”.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

MOKYMOŠI VIS GYVENIM SITUACIJOS LIETUVOJE APŽVALGA

Lietuvos Ŗvietimo sistema atk rus Nepriklausomyb buvo prad ta keisti jau 1992 m., kai buvo sukurta *Ŗvietimo koncepcija*, kurioje suaugusi j Ŗvietimui buvo priskirtas suaugusi j bendrasis ir profesinis lavinimas. Mokymosi vis gyvenim id ja Lietuvos visuomen je buvo prad ta analizuoti tik 2001 m., svarstant *Mokymosi vis gyvenim memorandum*, o formaliai buvo teisinta tik 2004 m., patvirtinus *Mokymosi vis gyvenim uŖtikrinimo strategij*, kurios tikslas buvo pl toti visapus, vientis ir kokybišk mokymosi vis gyvenim sistem, si lan i galimybi vairiapusiam vis darbingo amŖiaus individ ugdymuisi bei profesiniam gyvenimui.

MVG pl tros problema tampa vienas svarbiausi tiek Ŗvietimo politikos, tiek socialin s apsaugos ir darbo politikos darbotvark s klausim . Reaguojant naujus ekonomin s ir kult rin s aplinkos poky ius bei besikei ian ios visuomen s iŖŖk ius Ŗvietimo ir mokslo ministerijos pastangomis Lietuvoje buvo prad ta vykdyti kryptinga *Mokymosi vis gyvenim pl tros politika*. 2008 m. spalio m n. patvirtinus atnaujint *Mokymosi vis gyvenim strategij*, nubr Ŗtos naujos veiklos kryptys bei nustatytos pl tros gair s. Viena iŖ uŖsibr Ŗtos vykdyti politikos kryp i – didinti suaugusi j Ŗvietimo prieinamum vairioms visuomen s grup ms visoje Ŗalyje, pl toti suaugusi j bendruosius geb jimus.

Nacionalin s svarbos dokument pri mimas neabejotinai susij s ir su Europos S jungos lygmeniu vykdoma Mokymosi vis gyvenim koncepcijos sigaliojimo politika: 2000 m. priimta Lisabonos strategija, kurios pagrindinis tikslas – paversti ES „konkurencingiausia ir dinamiŖkiausia Ŗini ekonomika pasaulyje, uŖtikrinan ia darn ekonomikos augim, daugiau ir geresni darbo viet bei didesn socialin sanglaud“¹⁰. 2006 m. priimtas Europos Komisijos komunikatas „Suaugusi j mokymasis: mokyti niekada nev lu“, kuriuo Europos S jungos valstyb s raginamos didinti suaugusi j mokymosi prieinamum ir kokyb bei kitais b dais pl toti ir tobulinti MVG srit .

Lietuvos Respublikoje mokymosi vis gyvenim politikos formavimo, vykdymo, koordinavimo funkcijas atlieka Ŗvietimo ir mokslo ministerija, Socialin s apsaugos ir darbo ministerija bei joms pavaldŖios institucijos, taip pat kitos ministerijos, savivaldybi administracijos. Suaugusi j asmen bendrasis lavinimas vyksta 63 bendrojo lavinimo mokyklose¹¹. Suaugusi j mokymasis taip pat vyksta darbo vietose, j, atsiŖvelgdami verslo poreikius, organizuoja darbdaviai. Kitas svarbus suaugusi j Ŗvietimo paslaug teik jas – vieŖsios ir priva ios mon s. 2008 met statistikos departamento duomenimis, apie 700 vieŖ j ir priva i institucij uŖsiima neformalioju suaugusi j Ŗvietimu¹². Suaugusi j mokyklose ir mokymo centruose 2006–2007 mokslo metais mok si 12,3 t kstan io asmen . Tuo tarpu Neformalioje mokymosi veikloje, Statistikos departamento duomenimis, 2006 m. dalyvavo apie 500 t kstan i 25–64 met amŖiaus asmen .

Mokymosi vis gyvenim uŖtikrinimo strategija (2008) orientuota efektyvios mokymosi vis gyvenim sistemos suk rim vadovaujantis nacionaliniais prioritetais ir individo poreikiais globalizacijos kontekste, galimybi asmenims su vairiais poreikiais ir geb jimais gyti, kelti arba

¹⁰ Lisabonos Europos Tarybos iŖsvados, 27 paragrafas., 2000 m.

¹¹ *Mokymosi vis gyvenim strategija: poŖi ri vairov / Ri ardas Totoraitis, Ilona Tarasevi . - Vilnius: “Efrata”, 2009. - 109 p.*

¹² Lietuvos Statistikos departamento duomenys, gauti iŖ <http://www.stat.gov.lt/#3>

pakeisti kvalifikaciją bei kompetencijas sukūrimui. Strategijoje atkreipiamas dėmesys tai, kad regionuose būtina modernizuoti infrastruktūrą, pagerinti ir subalansuoti nuotolinio ir suaugusiųjų mokymo finansavimą, skatinti visuomenės domėjimąsi mokymosi visų gyvenimų teikiamomis galimybėmis nacionaliniu ir regioniniu lygiu.

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. sakymo Nr. ISAK-2795/A1-347 redakciją, Lietuvoje mokymosi visų gyvenimų sritis yra išskaidoma pagal šiuos terminus:

Mokymasis visų gyvenimų – visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas.

Neformalusis neprofesinis mokymas – asmens bendrosios kultūros ugdymas ir jo bei visuomenės poreikius atitinkantis mokymas (-is) gyvenimo kokybę gerinaniose srityse.

Profesinis rengimas – nuolatinis asmens ugdymas (-is), kurio tikslas – suteikti ir nuolat palaikyti jam tinkamą ir visuomenei reikalingą profesinę kvalifikaciją.

Neformaliojo švietimo paslaugas suaugusiesiems Lietuvoje gali teikti mokyklos, mokytojai, mokytojų namai, institutai ir kt., jeigu jiems suteikta tokia teisė. Lietuvoje nėra nustatyta speciali reikalavimų teikiantiems neformaliojo švietimo paslaugas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo statymu (1998) reguliuojama suaugusiųjų švietimo sistema, struktūra ir valdymas.

Profesinio mokymo statymu Lietuvoje reglamentuota, kad neformaliojo švietimo užsakovas arba finansuojantis staigos gali patiekti reikalavimus neformaliojo švietimo profesinio mokymo programai. Programos tikslai, tvirtinimo sąlygos ir trukmė gali skirtis priklausomai nuo tikslinės grupės. Mokymo paslaugų teikimas savo ruožtu gali nustatyti mokymo kainas.

Lietuvoje suaugusieji gali dalyvauti **įstiniame profesiniame mokyme** – mokymuose, kurių tikslas kelti turimą kvalifikaciją arba gyti kitą kvalifikaciją (Profesinio mokymo statymo pakeitimo statymas, 2007).

Lietuvoje regioniniu lygiu savivaldybės dalyvauja priimančios sprendimus dėl profesinio mokymo, pvz., planuojant aukštiniui priėmimą. Regionuose veikia Profesinio mokymo tarybos, kurios konsultuoja savivaldybes, ministerijas ir kitas valstybines staigas dėl profesinio mokymo klausimais regiono lygiu.

Formaliojo įstinio profesinio mokymo paslaugas gali teikti bet kuri staiga (pvz., aukštoji mokykla, koledžas, profesinė mokykla ir kt.), gavusi iš Švietimo ir mokslo ministerijos licenciją užsiimti tokia veikla, pagal formaliojo profesinio mokymo programas.

Suaugusieji vis aktyviau dalyvauja mokymuose – 2006 m. analizė parodė, kad palyginti su 2003 m. suaugusieji mokymuose dalyvavo du kartus dažniau. Deja, Lietuvoje kaip ir Latvijoje nėra naujausių duomenų ir analizės, kokia situacija dabar suaugusiųjų mokymo situacija šalyse.

Nuo 2007 m. auga neformaliojo mokymo pasiūla, ypač privačiame sektoriuje – staigų skaičius išaugo nuo 500 beveik iki 1000. AIKOS (*Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema*, AIKOS: <http://www.aikos.smm.lt>) duomenimis, 2008 m. 248 staigos turėjo licenciją teikti formaliojo įstinio profesinio mokymo paslaugas (aukštosios mokyklos, koledžai, profesinės mokyklos, mokytojų namai ir kt.). EUROSTAT duomenys apie bedarbių mokymus rodo, kad beveik visose šalyse, tarp jų ir Lietuvoje, didžioji dalis bedarbių dalyvauja neformaliojo mokymo programose.

PASI LOS-POREIKIO ANALIZ S IŠVADOS

Projekto 5L „Mokymosi vis gyvenim paj gumo stiprinimas pasienio regione“ (projekto Nr. LLII-102) metu buvo gyvendintas tyrimas „Mokymosi vis gyvenim poreikio – pasi los analiz s Kuržem s regione Latvijoje, Klaip dos bei Kauno regionuose Lietuvoje“. Tyrimo metu nustatyta, kad abiejuose pasienio regionuose pagrindin neformaliojo švietimo tikslin grup yra ekonomiškai aktyv s gyventojai, kurie dažniausiai dirba prekybos srityje. Be to, ši gyventoj grup tenkina dabartinis j darbas, taigi jie neįia poreikio keisti darb , investuoti savo resursus (laik , pinigus) kitai kvalifikacijai gyti.

Taip pat buvo konstatuota, kad abiej region respondentai maždaug lygiomis proporcijomis dirba darb , kuris n ra susij s su j gytu išsilavinimu ir profesija. Tai leidžia daryti išvad , kad darbas su gytu išsilavinimu ir profesija nesusijusioje srityje yra strukt rin posovietinio laikotarpio problema, kylanti tiek d l staigi poky i šalies kyje ir švietimo sistemoje, tiek d l švietimo negal jimo atitinkamai šiuos poreikius sureaguoti. Kai šalies kio strukt roje vyksta intensyv s poky iai gyventoj pageidavimas rinktis neformaliojo švietimo kursus asmenybei tobulinti yra logiškas ir suprantamas. Gyventojai nepageidauja pagerinti savo profesini geb jim ar gyti nauj , nes n ra garantuoti, kad po kurio laiko ši geb jim reik s darbo rinkoje.

Abiejuose regionuose darbuotojai/ darbinieji sudaro kritin respondent mas , taigi darbdaviai tur s priimti sprendimus kelti savo darbuotoj kvalifikacij . Tai reiškia, kad neformaliojo švietimo pl tra bus priklausoma nuo darbdavi suinteresuotumo ir motyvacijos.

POLITINIS REKOMENDACIJOS MOKYMOSI VIS GYVENIMU SISTEMOS PLŪTINIMAS

Ilgalaikis Lietuvos ūkio (ekonominis) plėtros strategijoje iki 2015 metų¹³ nustatyta, kad žiniomis besiremianti ekonomika yra vienas iš Lietuvos prioritetų. Be to, siekiama užtikrinti švietimo sistemos kokybę ir integraciją Europos šalių švietimo erdvėje. [...] *Užtikrinti kvalifikacijų pripažinimą siekiant garantuoti švietimo kokybę atitiktumui ES šalių standartams [...]* Sukurti bendrą sistemą kvalifikacijų laipsniams teikti.

Probleminiai klausimai sprendžiami 2008 m. spalio mėn. buvo Lietuvoje patvirtinta atnaujinta *Mokymosi vis gyvenimui užtikrinimo strategija*. Strategijoje numatyti konkretūs uždaviniai ir priemonės vardintoms problemoms sprendžiamoms. Tikimasi, jog numatytos priemonės bei veiksmingasis įgyvendinimas, taip pat naujos 2007-2013 m. struktūrinės paramos panaudojimo perspektyvos padės sėkmingai kurti bei plėtoti mokymosi vis gyvenimui kultūrą Lietuvoje. Remiantis Lietuvos Respublikos *Mokymosi vis gyvenimui užtikrinimo strategija* (ŠMM, Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83 Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. sakymo Nr. ISAK-2795/A1-347 redakcija) sėkmingai mokymosi vis gyvenimui plėtoti užtikrinti, išskiriamos aštuonios problemos sritys, kurių sprendimui svarbi vientisos ir visapusiškos MVG sistemos plėtra. Tai profesinis mokymas bei kvalifikacijos sistemos kūrimas, neformalus neprofesinis švietimas, infrastruktūros plėtra, finansavimas, personalo kvalifikacija, informavimas ir stebėseną.

Nuo šios strategijos rengimo prabėgus keletas metų, tad rengiant naujas rekomendacijas labai pravartu remtis išsikeltais uždaviniais įgyvendinimo patikrinimu.

Profesinio rengimo ir tautinio mokymosi taktinio užimtumo strategijai

1. Kurti profesijų standartus, grindžiamus reikalavimais kompetencijai.
2. Sukurti neformaliuoju ir savaiminio mokymosi būdais gytą kompetencijų vertinimo ir pripažinimo mechanizmus.
3. Įgyvendinti technologinio profilio gimnazijas.
4. Kurti ir įgyvendinti tautinio profesinio mokymosi programas, kuriose būtų iškeliami bendrieji gebėjimai, tokie kaip bendravimas, raštingumas, informacinės technologijos, karjeros valdymas bei socialiniai gebėjimai.
5. Kurti mechanizmus, kurie leistų mažoms monėms kurti mokymosi konsorciumus, sudarančius sąlygas pasiūlyti savo darbuotojams mokymosi galimybes, panašias sąlygas, kurias savo darbuotojams gali suteikti didelės ir turtingesnės monės.
6. Kurti modulines profesinės kvalifikacijos įgijimo ir tobulinimo programas, grindžiamas kompetencijomis, ir numatyti įnašą siekiant tam tikrą kvalifikaciją.
7. Kurti ir tobulinti mokymo programas, skirtas profesinei specializacijai tobulinti.

¹³ Ilgalaikis Lietuvos ūkio plėtros strategija iki 2015 metų, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. Birželio 12 dienos nutarimu Nr. 853.

Mokymosi prieinamumas

1. Sukurti mokymosi programas tikslin ms ir rizikos grup ms.
2. Užtikrinti „antro šanso“ galimyb visiems suaugusiesiems, nebaigusiems pagrindin s ar vidurin s mokyklos.
3. Kurti nuotolinio mokymo programas ir pl sti j vartotoj tinkl .
4. Panaikinti egzistuojan ius apribojimus suaugusiems asmenims, siekiantiems gyti paklausias darbo rinkoje profesijas ir kelti kvalifikacijos lyg .

Infrastrukt ros pl tra

1. Parengti švietimo institucij tinklo pl tros bei esan i pastat renovacijos plan .
2. Vykdyti plane numatyt mokykl pastat statyb ir renovacij .
3. Tolydžio didinti investicijas institucij , teikian i švietimo paslaugas, technin s baz s atnaujinim .
4. Pl toti profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo sistem vadovaujantis profesinio orientavimo ir konsultavimo strateginiu pl tros planu.
5. Sudaryti lengvatin tvark , pagal kuri švietimo veikla užsiiman ios institucijos sigyt programin rang .

Mokymosi vis gyvenim koordinavimas

1. Perži r ti institucij , užsiiman i t stiniu profesiniu mokymu, funkcijas ir jas suderinti.
2. steigti nauj suaugusi j mokymosi koordinavimo strukt r .
3. Pertvarkyti profesinio rengimo ir mokymo paslaug tiek j tinkl , ieškant ištekli optimizavimo galimybi , siekiant išlaisvinti išteklius mokymosi vis gyvenim poreikiams tenkinti.
4. Informuoti pla i j visuomen apie mokymosi vis gyvenim galimybes, rezultatus.
5. Parengti teisinius dokumentus, reglamentuojan ius socialini partneri traukim dalyvavim profesinio rengimo ir t stinio mokymosi procesuose.

Finansavimas

1. Optimizuoti profesinio rengimo strukt r , iš valstyb s finansuojam ar adekva i fond , ir j pritaikyti region poreikiams tenkinti.
2. Nustatyti t stinio profesinio mokymo finansavimo strukt r ir mechanizmus.
3. diegti mokinio krepšel profesiniame rengime ir t stiniame mokymesi.
4. T stinio profesinio mokymo pl trai ir „antrojo šanso“ gyvendinimui naudoti Europos strukt rini fond galimybes.
5. Padidinti t stinio mokymosi finansavim , sukuriant specialius fondus ir traukiant darbdavius ir darbuotojus.

Siekiant gyvendinti iškeltus finansavimo uždavinius, rekomenduojama atsižvelgti, jog Švietimo ir mokslo ministerijos bei Lietuvos suaugusi j švietimo ir informavimo centro iniciatyva jau kelet

met vykdomi t stiniai Europos Komisijos finansuojami projektai, kuri tikslas – paskatinti pla i visuomen s diskusij apie MVG teikiamas galimybes, perspektyvas ir probleminius aspektus. Projektais siekiama traukti MVG politikos formavimo bei gyvendinimo proces vairius partnerius.

Pastaraisiais metais vykdyt suaugusi j švietimo sociologini tyrim duomenys atskleid kelet tobulintin šios srities aspekt : savivaldybi lygmenyje vis dar nepakankamai d mesio skiriama suaugusi j švietimui; tr ksta glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo mokymosi vis gyvenim politikos nuostatas gyvendinant praktiškai, reikia tobulinti finansini resurs paskirstymo modelius, o ir besimokan i j suaugusi j skai ius tur t b ti didesnis.

Tod l rekomenduojama pasinaudoti EK *Mokymosi vis gyvenim programa*, kuri remia mokymosi galimybes nuo vaikyst s iki senatv s ir apima visas ugdymosi pakopas. Nauja programa remiasi geriausia Socrates, Leonardo da Vinci ir e-mokymosi program patirtimi bei si lo daug naujovi .

Comenius – mokyklinis ugdymas (siekiama traukti ne mažiau kaip 3 milijonus moksleivi per vis programos laikotarp);

Erasmus – aukštasis mokslas (tikimasi iki 2012 m. paremti 3 milijonus student , dalyvaujan i mobilumo projektuose);

Leonardo da Vinci – profesinis mokymas (siekiama padidinti dalyvi stažuo i skai i iki 80.000 per metus);

Grundtvig – suaugusi j šveitimas (iki 2013 m. tikimasi pasiekti 7000 individuali vizit suaugusi j švietimo sektoriuje);

Skersin programa: kalbos, IKT, politinis bendradarbiavimas, rezultat sklaida ir panaudojimas;

Jean Monnet programa – mokymai, moksliniai tyrimai ir svarstymai.

Mokymo ir profesinio konsultavimo personalo kvalifikacija

1. Parengti suaugusi j mokytoj ir profesijos konsultant standartus.
2. diegti modulines, kompetencijomis gr stas programas suaugusi j mokytoj rengimui ir profesijos mokytoj rengimui.
3. Rengti švietimo institucij vadovus ir tobulinti j kvalifikacij , naudojant modulines, kompetencijomis gr stas programas.
4. Prad ti rengti profesijos konsultantus.
5. Sudaryti palankias s lygas švietimo darbuotojams gyti minimali pedagogo kompetencij , b tin darbui su suaugusiais.
6. Nuolat tobulinti mokymo personalo IT raštingum

Regioniniai skirtumai

1. Profesinio rengimo ir t stinio profesinio mokymosi programose vertinti socialinius ir ekonominius, regiono poreikius.
2. Diferencijuotai pl toti mokymosi vis gyvenim regionin strukt r .
3. Mokymus organizuoti pagal vietos poreikius, ypa žem s kio regionuose.

Steb sena ir kokyb s laidavimas

1. Nustatyti pagrindinius profesinio rengimo veiksmingumo ir kokyb s rodiklius.
2. Suderinti vairias švietimo duomen bazes ir išpl sti j prieinamum .
3. Atlikti regioninius ir sektorinius profesinio rengimo poreiki tyrimus.
4. Skatinti tyrimus, leidžian ius analizuoti ir pl toti mokym si vis gyvenim , sitraukti tarptautinius lyginamuosius PISA, ALL ir kt. tyrimus
5. sitraukti CEDEFOP vykdomus profesinio mokymo tyrimus
6. diegti vidiniu ir išoriniu auditu grindžiam kokyb s užtikrinimo sistem visuose švietimo sistemos sektoriuose.

Kaip teigia T.Tamoši nas, atnaujintoje Mokymosi vis gyvenim užtikrinimo strategijoje skelbiama, kad pastaraisiais metais, „viena vertus, išaugo suaugusi j mokymosi tyrim skai ius, ta iau steb senos aktyv jimo s lygomis išlieka svarbi problem : nepakanka tikslines grupes sutelkt patikim tyrim (pirmiausia socialin s atskirties grupi atžvilgiu), bet b tina ir užtikrinti lyginam j tyrim t stinum , nes dalis j teikia tik fragmentin tendencij vaizd , kita vertus, vyraujant išimtinai kiekybiniam tyrimams stokojama kokybini , kurie padeda giliau interpretuoti nagrin jamus reiškinius, nepakankamas suaugusi j švietimo rodikli skai ius ir informacijos apie vairius tyrimus bei kitas steb senos iniciatyvas sklaida“¹⁴. Surinkt duomen apie mokymosi vis gyvenim b kl analiz iki šiol yra kontroversiška d l metodikos tr kum , nesuderinamumo ar neatitikties kit šali metodikoms¹⁵. Anot šio autoriaus, tyrim duomenys taip pat rodo, kad gana rutiniška ir formali yra nemažos dalies edukacini projekt gyvendinimo steb sena, o tai apsunkena projekt rezultatyvumo ir veiksmingumo vertinim tiek projektus vykdan i institucij , tiek regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis. **Taigi mokymosi vis gyvenim sritis privalo b ti atvira visiems norintiems tyr jams (ir besistengiantiems tokiais tapti) sijungti jau prad tus darbus bei j pl tojim naujais aspektais, metodais ir žvalgomis.**

Bendros gair s abiem regionams. Galima teigti, kad norint užtikrinti pasi los ir poreikio balans reikia atsižvelgti kelet faktori :

- a)Latvijos ir Lietuvos ateities vizij ;
- b)Gyventoj motyvacij gerinti žinias ir geb jimus;
- c)Nevyriausybin organizacij dalyvavim rengiant sri i politikos gaires;
- d)Šalies kio šak tyrimus ir atitinkamos darbo j gos rengim .

Siekiant Latvijos ir Lietuvos darnios pl tros svarbu užtikrinti, kad neformalusis švietimas b t prieinamas pagal galimybes kuo daugiau žmoni , kurie savo geb jim gerinim suvokt kaip augim profesin je srityje. Siekiant skatinti ekonomiškai aktyvi gyventoj motyvacij gyti nauj geb jim ,

¹⁴ Tamoši nas T. *Suaugusi j švietimo tyrim apibendrinimas: mokymosi poreikiai, s lygos*. Paimta iš *Mokymosi vis gyvenim strategija: poži ri vairov* / Ri ardas Totoraitis, Ilona Tarasevi . - Vilnius: “Efrata”, 2009. -31 p.

¹⁵ Ten pat

tobulinti turimus b tina, kad neformalusis švietimas b t pripaž stamas, taigi b t užtikrinta formaliojo ir neformaliojo švietimo s saja.

Atliktas tyrimas parodo, kad darbuotojai/ darbintieji n ra pasireng prisiimti atsakomyb s už savo kvalifikacijos k lim ir nauj geb jim gijim , tod l darbdavi supratingumas, motyvacija ir poreikis neformal j švietim naudoti kaip priemon darbuotoj geb jimams gerinti yra labai svarb s. Tam reikia:

1) pa vairinti neformaliojo švietimo pasi l diegiant naujus šalies kio poreikius atitinkan ius kursus;

2) kelti neformaliojo švietimo paslaug teik j kokyb s lyg sukuriant neformaliojo švietimo program duomen baz (vairinima);

3) traukti šak asociacijas.

Remiantis aukš iau pateiktomis žvalgomis galimi du scenarijai:

a) Pozityvus pl tros scenarijus;

b) Negatyvus pl tros scenarijus.

Pozityviojo scenarijaus atveju šak asociacijos ir darbdaviai tur t imtis iniciatyvos identifikuoti ir kurti neformaliojo švietimo pasi l pagal tam tikros šakos poreikius. Taip b t galima kovoti su gyventoj vangumu ir žema motyvacija gerinti geb jimus pagal savo poreikius. Be to, šiuo atveju pavykt neformal j švietim sukurti kaip tam tikt ilgalaiki veikt visum , kurioje tiek darbdaviai, tiek darbintieji gaut naud .

Negatyviojo scenarijaus atveju grei iausiai tiek darbintieji, tiek darbdaviai ir šak asociacijos neformal j švietim suvoks kaip trumpalaik investicij ir priemon .

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

- Lietuvos Respublikoje mokymosi vis gyvenim politikos formavimo vykdymo, koordinavimo funkcijas atlieka vaarios ministerijos, joms pavaldžios institucijos, savivaldybi administracijos. Atlikto analiz s parodo, kad susidom jimas neformalioju švietimu did ja. Suaugusi j mokymo paslaugas Lietuvoje gali teikti mokyklos, mokytojai, institutai ir kt., jeigu jiems suteikta tokia teis . Taciau special s reikalavimai n ra nustatyti. 2008m. priimta *Mokymosi vis gyvenim strategija* skatina efektyv mokymosi vis gyvenim sistemos k rim , galimybes asmenims su vaariais poreikiais ir geb jimais gyti, kelti arba pakeisti kvalifikacij bei sukurti kompetencij .
- Siekiant Latvijos ir Lietuvos darnios pl tros svarbu užtikrinti, kad neformalusis švietimas b t prieinamas pagal galimybes kuo daugiau žmoni , kurie savo geb jim gerinim suvokt kaip augim profesin je srityje. Siekiant skatinti ekonomiškai aktyvi gyventoj motyvacij gyti nauj geb jim , tobulinti turimus b tina, kad neformalusis švietimas b t pripaž stamas, taigi b t užtikrinta formaliojo ir neformaliojo švietimo s saja.
- Siekiant ugdyti mokymosi vis gyvenim poreik reikia apjungti vis neformali mokym teik j informacij ir rengti kasmetinius katalogus apie suaugusi j galimybes mokytis ir ši informacija turi b ti sistemingai pateikiama viename tinklalapyje (pvz LR Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje), kad b t patogus susirasti norim mokytis dalyk .
- Politiniame lygmenyje b tina rasti galimybi ir form bendradarbiauti ministerijoms ir socialinio gyvenimo sritimis besir pinan ioms institucijoms, kurios formuoja mokymosi vis gyvenim politikos gaires.

NAUDOTA LITERATŲ IR ŠALTINIAI

1. Linkaityt G. M., Žilinskait L. *Mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinimo perspektyva Lietuvoje* // Pedagogika, Nr.89, 2008.
2. Field J. *Lifelong Education* // International Journal of Lifelong Education. Nr. 20 (1), 2001, p. 3-15.
3. Linkaityt G. M., Žilinskait L. *Mokymosi vis gyvenim id jos gyvendinimo perspektyva Lietuvoje* // Pedagogika, Nr.89, 2008
4. Paimta iš *Harper Collins* el. žodyno (Socialini moksl /švietimo sritis) paimta iš <http://www.collinslanguage.com/free-online-thesaurus.aspx5>
5. Watson L. *Lifelong Learning in Australia*. Canberra, Department of Education, Science and Training, 2003, <<http://www.dest.gov.au/NR/rdonlyres/DBF92E32-99DA-4253-9C81>
6. Marcia Conner. *Introducing Informal Learning*. Marcia Conner, 2009, paimta iš <http://marciaconner.com/intros/informal.html>
7. Watson L. *Lifelong Learning in Australia*. Canberra, Department of Education, Science and Training
8. West R. *Learning for life. Final report Review of Higher Education Financing and Policy*. Canberra, AGPS, 1998.
9. Delors, J. *Learning: The treasure within Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. UNESCO, 1996.
10. Lisabonos Europos Tarybos išvados, 27 paragrafas., 2000 m.
11. *Mokymosi vis gyvenim strategija: poži ri vairov* / Ri ardas Totoraitis, Ilona Tarasevi . - Vilnius: "Efrata", 2009. -109 p.
12. Lietuvos Statistikos departamento duomenys, gauti iš <http://www.stat.gov.lt/#3>
13. Ilgalaik Lietuvos kio pl tros strategija iki 2015 met , patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 2002 m. Birželio 12 dienos nutarimu Nr. 853.
14. Tamoši nas T. *Suaugusi j švietimo tyrim apibendrinimas: mokymosi poreikiai, s lygos*. Paimta iš *Mokymosi vis gyvenim strategija: poži ri vairov* / Ri ardas Totoraitis, Ilona Tarasevi . - Vilnius: "Efrata", 2009. -31 p.

SANTRAUKA

Mokymosi vis gyvenim pl tros problema tampa vienas svarbiausi tiek švietimo politikos, tiek socialin s apsaugos ir darbo politikos klausimu. Reaguojant naujus ekonomin s ir kult rin s aplinkos poky ius bei besikei ian ios visuomen s išš kius Švietimo ir mokslo ministerijos pastangomis buvo prad ta vykdyti kryptinga *Mokymosi vis gyvenim pl tros politika*. 2008m. spalio m n. patvirtinus atnaujint *Mokymosi vis gyvenim užtikrinimo strategij*, nubr žtos naujos veiklos kryptys – didinti suaugusi j švietimo prieinamum vairioms visuomen s grup ms visoje šalyje, pl toti suaugusi j bendruosius geb jimus.

Lietuvos Respublikoje mokymosi vis gyvenim politikos formavimo, vykdymo, koordinavimo funkcijas atlieka Švietimo ir mokslo ministerija, Socialin s apsaugos ir darbo ministerija bei joms pavaldžios institucijos, taip pat kitos ministerijos, savivaldybi administracijos.

Lietuvoje mokymosi vis gyvenim sritis yra išskaidoma pagal šiuos terminus – mokymasis vis gyvenim , neformalus, neprofesinis mokymas, profesinis parengimas.

Atsižvelgiant projekto 5L “Mokymosi vis gyvenim paj gumo stiprinimas pasienio regione“ metu atlikto tyrimo „Mokymosi vis gyvenim poreikio – pasi los analiz s Kuržem s regione Latvijoje, Klaip dos ir Kauno regionuose Lietuvoje“ išvadas, buvo nustatyta, kad pagrindin neformaliojo švietimo tikslin grup yra ekonomiškai aktyv s gyventojai, kurie nejau ia poreikio keisti darb . Taip pat buvo konstatuota, kad nemaža dalis dirba darb , kuris n ra susij s su j gytu išsilavinimu ir profesija.

Remiantis Lietuvos Respublikos *Mokymosi vis gyvenim užtikrinimo strategija* s kmingai mokymosi vis gyvenim pl trai užtikrinti, išskiriamos problemin s sritys, kuri sprendimui svarbi vientisos ir visapus s Mokymosi vis gyvenim sistemos pl tra. Pagrindin s problemin s sritys - profesinis mokymas bei kvalifikacij sistemos k rimas, neformalus neprofesinis švietimas, infrastrukt ros pl tra, finansavimas, personalo kvalifikacija, informavimas ir steb sena.

Siekiant pl toti mokymosi vis gyvenim procesus ir skatinti ekonomiškai aktyvi gyventoj motyvacij gyti nauj geb jim , tobulinti turimus, b tina:

1. kad neformalusis švietimas b t pripaž stamas užtikrinant formaliojo ir neformaliojo švietimo s saj ;
2. motyvacija ir poreikis neformal j švietim naudoti kaip priemon darbuotoj geb jimams gerinti. Tam reikia:
  - a) pa vairinti neformaliojo švietimo pasi l diegiant naujus šalies kio poriekius atitinkan ius kursus;
  - b) kelti neformaliojo švietimo paslaug tiek j kokyb s lyg suskuriant neformaliojo švietimo program duomen baz (vairinim);
  - c) traukti MVG šakines asociacijas.